

LEDARE

Ledare: Sluta knäböja för FN:s helighet

PUBLICERAD 2004-03-22

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

Herbert Tingsten ansågs av många i sin svenska samtid vara överdriven, arg och enkelspårig. Men den som efteråt läser Tingstens artiklar i DN, till exempel i debatten om "tredje ståndpunkten", finner en analys rik på infallsvinklar, beläsenhet och förklaringsdjup.

Per Ahlmark möter i dag samma omdömen som Tingsten. Men den som samlat läser Ahlmarks artiklar och några av hans mest väsentliga tal finner en rikedom på nyanser, kunskaper, internationell beläsenhet och ärligt sökande efter förklaringar. I den av Timbros förlag nyutgivna boken "Det är demokratin, dumbom!" (titeln anspelar på Clintons berömda kampanjpåminnelse "It's the economy, stupid!") har Per Ahlmark samlat 63 av sina kolumner i DN samt tre stora tal på engelska på temat demokrati, krig och massmord. Boken inleds med ett hundra nyskrivna sidor som bland annat diskuterar Irak-kriget, döds-kulten i den muslimska fundamentalismen och FN:s roll.

Hur kan den som försvarar demokrati mot diktatur samt det öppna samhället mot fundamentalism, i Sverige bli betraktad som nästintill extrem? Per Ahlmark är, liksom en gång Tingsten, "osvensk" i den meningen att han inte böjer sig för rådande debattvindar och konsensusklimat. När stora saker står på spel får inte feghet, dimbildning eller vänskaper korrumpiera en analys som går rakt på kärnan.

Ahlmark har en fysisk inlevelse i offren för tortyr, massmord och övergrepp. Den förklarar hettan i hans hävdande av människans rätt till värdighet. En aspekt han kunde ha diskuterat mer i sitt rika författarskap kring demokratin är vad den goda demokratin kräver också av starka rättsliga institutioner och en mogen politisk kultur för att inte förfalla till majoritetsvälde för populister.

En av de svenska heliga kor som Per Ahlmark tar upp till besiktning är Förenta nationerna, FN. Han gör det med ovedersägliga fakta om försummelser med katastrofala konsekvenser, inte minst från Kofi Annan (se även Ahlmarks artikel på DN Debatt 4 mars). Han visar att dessa försummelser är systematiska. De följer av en FN-kultur som efter Dag Hammarskjöld lyfter fram diplomater som inte stöter någon, i

stället för ledare som tar personlig strid och risk för att FN ska leva upp till sitt löfte att skydda människorätten.

Hur kommer det sig att FN har fått sådan status av helighet i Sverige? Minnet av Hammarskjöld lever. Kofi Annan är gift med en svenska. Den av Olof Palme skapade myten om "det lilla landet" mot "stormakterna" har inom socialdemokratin efter Erlander kommit att överskugga motsättningen mellan demokratier och diktaturer. I FN sägs alla ha "en röst", stor som liten. Via FN fick Sverige en "fredsbevarande" och "fredsövervakande" roll. Svenska FN-soldater dödade en del av vårt dåliga samvete för att Sverige var neutralt medan USA och Storbritannien räddade Europa från en ny medeltid. FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna har inspirerat.

Men för att en organisation ska göra sig värd förtroende måste den vara både effektiv och legitim. FN är notoriskt ineffektivt när stora mänskliga värden står på spel. Det saknar egen insatsstyrka och har svårt att komma till beslut. Därtill kommer FN-kulturens tendens att släta över och dölja övergrepp i diplomatisk dimma. Till och med i en så liten skala som Haiti får ett till nya åtaganden motvilligt USA vänta förgäves på att FN ska göra någonting.

Hur är det då med legitimiteten? FN har genom åren ofta bäst kunnat beskrivas som diktatorernas fackförening. Statsledningarnas rätt har gått före medborgarnas. Även diktatorer som saknar varje förankring hos sina medborgare har i FN behandlats som fullvärdiga medlemmar av "statssamfundet". Libyen sattes häromåret som ordförande i FN:s kommission för mänskliga rättigheter.

Få påminner sig att skälet till att svenska regeringar gjort sitt agerande beroende av beslut i FN:s säkerhetsråd inte varit idealistiskt utan rent säkerhetspolitiskt. Sveriges alliansfrihet ansågs fordra att vi inte gav oss in i väpnade företag som Sovjetunionen motsatte sig. När "stormakterna" var överens, manifesterat i FN:s säkerhetsråd, gick det bra. Annars inte. Så mycket för FN:s roll som värnare av "de små". Det svenska hänvisandet till FN har inte haft moralisk grund, utan handlat om snävt egenintresse.

Terrordådet den 11 september 2001, liksom Europas motsvarighet i Spanien den 11 mars 2004, har inskräpt att världen är ny i fråga om det som ska vara FN:s huvuduppgift: att försvara fred och mänskliga rättigheter. Hoten mot fred och säkerhet är inte främst krig mellan stater utan kaos via en terrorism utan begränsningar till territorium. Tron att man kan skydda sig mot denna terrorism genom att sitta still och vänta på dess angrepp är fåfäng. De som saknar moralisk hämning men bär fanatisk övertygelse kommer alltid att finna vapen och bombmål. Det finns inget annat sätt att försöka tränga tillbaka terroristerna än att jaga dem i deras hålor.

Vad gäller mänskliga rättigheter tillhör de människorna, inte staterna. Medan kampen mot terror och kaos kräver samarbete mellan många slags regeringar, skulle det effektiva arbetet för mänskliga rättigheter fordra upprättandet av en Demokratiernas Förenta Stater.

Inget av det här är lätt. FN behövs, men dess helighet bör inte få skyla dess allvarliga brister i fråga om både effektivitet och demokratisk legitimitet. I en värld utan Sovjetunionen och med Sverige som medlem i en allians (Europeiska unionen) kan inte längre hänvisningar till FN-beslut få ersätta eget ansvarigt tänkande och handlande från en svensk regering.

TEXT

Hans Bergström

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt